

مَحْيِ الدِّينِ بْنِ عَرَبِي

شرح مفاہیج ابن عربی

شارح: سید صالح موسوی خلخالی

تصحیح، تعلیقہ و ترجمہ ہا:

مہدی افتخار

موسوی خلیخالی، محمد صالح - ۱۳۰۶، شارح.
 شرح مناقب ابن عربی / شارح سید صالح موسوی خلیخالی؛ تصحیح
 و تحقیق و ترجمه مهدی افتخار. - قم: آیت اشراق، ۱۳۹۴.
 ۸+۲۲۴ ص.

ISBN: 978-600-5321-85-2

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه بصورت زیرنویس.

۱. ابن عربی، محمد بن علی، ۵۶۰ - ۶۳۸ ق، مناقب - نقد و تفسیر.
۲. چهارده معصوم - فضایل. ۳. خاندان نبوت - احادیث اهل سنت.
- الف. ابن عربی، محمد بن علی، ۵۶۰ - ۶۳۸ ق، مناقب شرح.
- ب. افتخار، مهدی، مصحح. ج. عنوان د. عنوان: مناقب. شرح.

۲۹۷/۹۵

BP ۳۶/الف ۲ م ۸۰۱

آیت اشراق

شرح مناقب

محمی الدین ابن عربی

شارح: سید صالح موسوی خلیخالی

به تصحیح: مهدی افتخار

«چاپ: گل وردی» لیتوگرافی: جوادالانمه «شمارگان: هزار جلد» موبیت چاپ: ۱۳۹۴

ISBN: 978-600-5321-85-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۲۱-۸۵-۲

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، پلاک ۸۶

تلفن: ۰۲۵ ۳۷۷۴۴۶۵۰ / نمایر: ۰۲۵ ۳۷۷۴۹۶۲۸

پیام کوتاه: ۰۹۳۷۳۹۷۱۹۵۴

www.eshraqco.com

E-mail: info@eshraqco.com

ayat.eshraq@gmail.com

فهرست مطالب

۱	 مقدمه
۳	 مقدمه شرح
۴	 شرح حالات محیی الدین عربی
۱۱	 مذهب محیی الدین عربی
۱۱	 تفصیل نظر اول و دوم (سیر و یا شمه بودن)
۲۳	 تفصیل نظر سوم (خارج بودن از هر مذهب)
۲۶	 تفصیل نظر چهارم (اجتهاد و عمل به سحر ناهر و باطن)
۳۳	 در تعریف حکمت و عرفان
۳۹	 در تعریف علم تصوف و عرفان
۴۰	 برهان در اثبات واجب الوجود
۴۳	 تَعْقِیْبُ وَ تَذْکِیْبُ (تقریری از برهان صدیقین)
۴۵	 فصل اول: در حمد الهی و مناقب حضرت رسول ﷺ
۴۵	 ازل، ابد، دهر، سرمد
۴۷	 تجلی
۵۰	 اصل وجود
۵۱	 شاهد و مشهود
۵۴	 مرکز اسماء الهی
۶۴	 عماء

فصل دوم: در مناقب امام علی علیه السلام	۶۹
سر الاسرار	۷۱
نقطه تحت باء	۷۳
إِنضَاحٌ وَ تَعْلِيمٌ (در رد اشکال بر وحدت وجود و معانی وجود مطلق)	۷۶
فصل سوم: در مناقب زهراء البتول علیها السلام	۸۵
جوهر نفیس کلی قدسی	۸۶
درخت یقین	۸۹
فصل چهارم: در مناقب امام حسن مجتبی علیه السلام	۹۳
دومین شرط الحاله	۹۴
باب سلم	۹۷
روح مراتب کمال	۹۸
فصل پنجم: در مناقب ابی عبدالله علیه السلام	۱۰۵
همت علیا	۱۰۶
متشخص به الف احد	۱۰۸
انسان کامل	۱۱۲
فصل ششم: در مناقب زین العابدین علی بن الحسین علیه السلام	۱۱۵
ثمره شجره طوبی	۱۱۶
قطب الاقطاب	۱۱۸
فصل هفتم: در مناقب امام محمد باقر علیه السلام	۱۲۱
حقیقت مجسم علم	۱۲۲
صراط مستقیم	۱۲۴
معنای ولایت و خاتم آن	۱۲۶
فصل هشتم: در مناقب امام جعفر صادق علیه السلام	۱۳۱
استاد عالم	۱۳۲

۱۳۳	برزخ البرزخ
۱۳۵	فصل نهم: در مناقب العبد الصالح موسى بن جعفر علیه السلام
۱۳۶	خليفة الله كتاب مسطور الهی
۱۳۸	نهایت معراج یقین
۱۴۱	فصل دهم: در مناقب علی بن موسی الرضا علیه السلام
۱۴۲	انسان جبروتی و آدم روحانی
۱۴۵	تعلیم اسماء الهی
۱۴۷	حقیقت ارباب انواع و ملائکه
۱۵۱	فصل یازدهم: در مناقب محمد بن علی الجواد علیه السلام
۱۵۲	حقیقت ولایت
۱۵۳	فصل دوازدهم: در مناقب علی بن محمد الهادی علیه السلام
۱۵۴	حق و صدق
۱۵۵	فصل سیزدهم: در مناقب امام حسن عسکری علیه السلام
۱۵۶	انواع بسائط و حقایق ربانیه
۱۵۸	عقلاء، و رقاء، عقاب، غراب
۱۶۱	فصل چهاردهم: در مناقب امام عصر صاحب الامر علیه السلام
۱۶۱	انواع غیبت
۱۶۲	حضور حضرت مهدی در جهان
۱۶۴	سابقه مهدویت در اسلام
۱۷۲	حقیقة الحقایق
۱۷۳	قطب آسیاب هستی
۱۷۴	شهود، مشاهده، مکاشفه
۱۷۵	رحمت رحمانی و رحیمی

خاتمة: در تکمیل بیان فضایل و شهادت به کمالات اهل البیت علیهم السلام	۱۷۶
ملائیکه در خدمت اهل بیت	۱۷۷
محل نزول جبرئیل	۱۷۹
گنجینه‌های دانش	۱۸۰
پایه‌های کرامت	۱۸۳
ماده و ستون نیکی	۱۸۹
نمایه‌ها	۱۹۵

مقدمه مصحح

سید صالح موسوی خلخالی فرزند محمد ابن صالح ابن حمزه متوفای ۱۳۰۶ هجری قمری^۱ از خواص شاگردان میرزا ابوالحسن جلوه اصفهانی است برخلاف استاد خود که جنبه حکمت او بر جنبه عرفانش ترجیح دارد و تا حدودی متمایل به حکمت مشاء است، با عرفان نظری مأنوس و متمایل است و کاملاً تحت تأثیر حکمت متعالیهی صدر المتألهین می باشد چنانکه بارها از اسفار و شرح اصول کافی او نقل قول می کند و او را به عنوان «صدر حکماء» می ستاید، در مدرسه دوست علیخان نظام الدوله (در خیابان خیام نهان که اکنون به مدرسه معیّر معروف است) درس کلام و فلسفه و فقه و اصول می داده و کتاب معروف فرائد الاصول را از عربی به فارسی برگردانده است.^۲

مهم ترین کتابی که از او به جای مانده همین شرح مناقب محیی الدین ابن العربی است که دلیلی روشن بر اضر و کمال و قریحه و ذوق عرفانی او و تسلط او بر کتب محیی الدین و منابع علمی مراد است، خصوصاً بحث مستوفای او درباره مذهب محیی الدین که در مقدمه آمده قیر از بس سبایه است و بعد از او مورد استفاده بسیاری واقع شده است. در عرفان عملی چنان که در مقدمه از سید محمد نور بخش با عنوان «غوث المتأخرین» یاد می کند و کلامی را هم از «بعضی دراویش نوربخشیه» نقل می کند، ظاهراً مربوط به این سلسله است.

در شرح فقرات مناقب از شرح زیارت جامعه شیخ احمد حسن استفاده زیادی برده است معمولاً بدون اشاره به کتاب و مؤلف و در برخی موارد همین زیارت را با اسم مؤلف و در مواردی هم با، تجلیل مثل «بعضی از عظماء و بزرگان علمی متأخرین» از او یاد می کند (در توضیح، «مختلف الملائکه»).

۱. او را نباید با مولی محمد رضا ابن محمد صالح بن سعید بن صالح العلماء المولی محمد صالح خلخالی صاحب: «العروة الوثقی» و «سراج السالکین» و «شرح قصیده المیر» و «عیون الاسرار المکتونه» اشتباه کرد. هر چند هر دو در یک عصر می زیسته اند. رج الذریعه ج ۱۲ ص ۱۳۹ و الذریعه ج ۱۵ ص ۳۷۶.

۲. رک دانشمندان آذربایجان، تربیت، محمد علی، چاپ سازمان چاپ و انتشار ص ۴۰ و ۴۱. الذریعه، آقا بزرگ تهرانی، چاپ بیروت، ج ۱۳ ص ۲۶۱، المآثر والآثار، ص ۱۸۵.

نسخه‌های خطی متعددی در کتابخانه‌های آستان قدس رضوی، مجلس و کتابخانه ملی و غیره از اصل کتاب مناقب به نام‌های مختلفی مانند: المناقب، مناقب اثنی عشریه، صلوات محیی الدین ابن عربی، دوازده امام محیی الدین عربی و غیره وجود دارد که در همه جا منسوب به محیی الدین عربی ثبت شده است و در کتابشناسی عثمان یحیی هم از کتب محیی الدین شمرده شده است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده از جمله در پایان «الشمهید فی قواعد التوحید» (۱۳۱۵) و در ذیل «گزار بلاغی». منبع اصلی مادر متن مناقب نسخه ضمن شرح مناقب خراسانی، سیاح صالح خلخالی است که نسخه خطی آن در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره (۶۲۲/د. الهیات) طبقه‌بندی شده و دیگری نسخه‌ای نفیس که در نسخ خطی کتابخانه مجلس به شماره ۹۸۵ مجموعه طباطبائی (فهرست ۲۵۹/۲۳) نگهداری می‌شود. به نسخه‌های دیگری که ملاحظه شد صحیح‌تر به نظر آمد. منبع مادر تصحیح شرح مناقب همان نسخه مذکور کتابخانه مرکزی دانشگاه است^۱ و نسخه‌ای با چاپ سنگی مربوط به سال ۱۳۲۲ که در کتابخانه مسجدا اعظم قم به شماره ۴۲ از قفسه ۷۸ نگهداری می‌شود که نسخه‌ای بسیار خوش خط و کم غلط است که به خاطر این که اختلاف این دو نسخه اکثراً به صورت نقص یک نسخه نسبت به دیگری بود در اکثر موارد از نقل اختلافات صرف‌نظر شد. ضمناً برخی کلمات به رسم الخط جدید برگردانده شد مثل «حیوة» که «حیات» نوشته شد و «ابی طالب» که «ابی طالب» گردید و همچنین «الی آخره» جایگزین «آنها» گردید.

از همکاری جناب آقای استاد حائری ریاست محترم بخش نسخ خطی کتابخانه مجلس و مسئولین محترم کتابخانه مرکزی مجلس کمال تشکر را داریم. ضمناً اهتمام و پی‌گیری جناب آقای سید تاج‌الدینی در احیای این آثار شایان قدردانی است. ترجمه‌ها، توضیحات، پاورقی‌ها، قسمت‌های داخل [] و ویرایش متن از مصحح است؛ نسخه کتابخانه مجلس با «ن م» مشخص شده است.

مهدی افتخار فروردین ۱۳۸۳

۱. شیخ آقابزرگ تهرانی بودن این نسخه به خط خود صالح خلخالی را محتمل داشته‌اند، رج‌الذریعه ج ۲۲ ص ۳۱۸.